

Ministerstvo školstva Slovenskej Republiky

Učebné osnovy

Ochrana človeka a prírody

v 1.-9. ročníku základných škôl

Inováciu učebných osnov koordinoval:
Mgr. Ján Slezák, ŠPÚ Bratislava

Úpravu schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky
dňa   číslo   s platnosťou od

Novelizácia učiva „Ochrana človeka a prírody“ pre základné školy je v súlade so Zákonom NR SR č.42/1994 Z.z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších zmien a doplnkov. Táto úprava ruší úpravu učebných osnov učiva „Ochrana človeka a prírody“ platných od 1.septembra 1993 vydaných pod číslom 3581/1993-36

1. Ciele

Učivo „Ochrana človeka a prírody“ je povinnou súčasťou výchovy a vzdelávania žiakov základných škôl. Svojim špecifickým obsahom a zameraním cieľavedome pôsobí na mravné, intelektuálne, fyzické a psychické vlastnosti žiakov. Možno predpokladať, že rozvíjaním týchto vlastností sa utvárajú požadované schopnosti potrebné pre občana SR v oblasti ochrany človeka a prírody (OČP) a to nielen v aktuálnom čase počas vzdelávania v škole, ale aj v úlohe perspektívnej v dospelosti v rôznych zamestnaniach.

Absolvovaním učiva získavajú žiaci nevyhnutné vedomosti, zručnosti, poznatky a návyky potrebné na prežitie pri vzniku mimoriadnej udalosti a v čase vyhlásenia mimoriadnej situácie. Učivo obsahuje opatrenia a popis činností pri záchrane života , zdravia a majetku obyvateľov pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. Svojou humánnou podstatou má pre žiakov mimoriadny význam. Sebaochrana a vzájomná pomoc vychádza z práva každého občana byť včas varovaný pred hroziacim nebezpečenstvom varovnými signálmi, zabezpečený individuálnymi ochrannými prostriedkami , evakuáciou a ukrytím. Mimoriadna udalosť môže vzniknúť v rôznych častiach štátu kedykoľvek. Občania nemôžu očakávať okamžité poskytnutie pomoci. Z toho dôvodu musia byť schopní v rámci svojich možností chrániť svoje zdravie a poskytnúť pomoc iným osobám.

Nie menej dôležitá je skutočnosť, že ľudská činnosť vo všeobecnosti prírodu prevažne ničí a tým ohrozuje svoju existenciu. Cieľom spoločnosti je pripraviť každého jedinca na život v prostredí , v ktorom sa nachádza. Nevyhnutným predpokladom k tomu je neustále poznávanie a chránenie prírody, pohybu a pobytu v nej. Prioritne je učivo obsahom orientované na zvládnutie situácií vzniknutých vplyvom priemyselných a ekologických havárií, dopravnými nehodami, živelnými pohromami a prírodnými katastrofami. Zároveň napomáha zvládnuť nevhodné podmienky v situáciách vzniknutých pôsobením cudzej moci, terorizmu voči občanom nášho štátu.

Za dôležitú považujeme tiež prípravu na uplatnenie sa v modernej spoločnosti znalosťou základných pravidiel cestnej premávky a bezpečného správania v rôznych situáciách

Učivo OČP vo svojom pôsobení plní viaceré funkcie. Formatívna, informatívna, riadiaca, motivačná a kontrolná funkcia, ktoré spolu môžu usmerňovať výchovu a vzdelávanie žiakov žiadaným smerom, plniť poslanie, vzdelávať a vychovávať žiakov na podklade vedeckých poznatkov v duchu demokracie, humanizmu a vlastenectva.

Učivo má viac tematický obsah, ktorý sa odvíja zo základov takých oblastí, ktoré môžu prispieť k rozvoju vedomostí, zručností a návykov pre ochranu človeka, spoločnosti a prírody. Pre dosiahnutie cieľov využíva OČP daný tematický obsah, vhodné organizačné formy, metódy, prostriedky prispôbené daným podmienkam. Opakovanie určitých zhodných prvkov a príbuznosti tém treba chápať z hľadiska cieľov v ročníku (vidieť, poznať, ovládať, získať poznatok a zručnosť).

Na záver deväť ročného štúdia na základnej škole by mali žiaci teoreticky a prakticky ovládať vybrané úlohy:

- z tematiky riešenia mimoriadnych situácií – civilná ochrana,
- zo zdravotnej prípravy vedieť poskytnúť predlekársku prvú pomoc
- vedieť zvládnuť základné činnosti pri pohybe a pobyte v prírode a tematiku o významných a aktuálnych problémoch ochrany človeka, prírody a krajiny,
- z dopravnej výchovy v správaní sa a pohybu po dopravných komunikáciách,
- z oblasti bezpečného správania sa v škole i mimo nej,
- vzhlľadom na vek a pohlavie optimálne zvyšovať psychickú, fyzickú pripravenosť a odolnosť pre vznik predpokladaných mimoriadnych situácií.

2. Obsah a realizácia učiva

Odbornú zložku učiva naplňajú tematické celky s uvedeným obsahom :

- riešenie mimoriadnych situácií- civilná ochrana
- zdravotná príprava
- pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- dopravná výchova
- výchova k bezpečnému správaniu

Na realizáciu učiva OČP sa využívajú viaceré organizačné formy :

Didaktické hry (DH) v 1.-4. ročníku sa konajú v prírode 1 krát v roku v trvaní 4 hodín. Pred DH realizujeme deň prípravy najmä na teoretickú časť v rozsahu 2-4 hodín podľa náročnosti plánovaných činností (POP pre šk. r. 1993-94). Didaktické hry nezamieňame s cvičeniami v prírode v rámci telesnej výchovy -učivo z turistiky.

Účelové cvičenia (ÚC) v 5.-9. ročníku realizujeme v prírode 2 krát v roku po 5 hodín s pravidla na jeseň a jar. Pred realizáciou ÚC vykonáme deň prípravy z teoretickej časti učiva v rozsahu 3-5 hodín podľa náročnosti obsahu a organizačných foriem plánovaného ÚC. Učivo turistiky realizované v rámci telesnej výchovy formou cvičení v prírode nezamieňame s ÚC.

Didaktické hry a účelové cvičenia možno vykonať po ročníkoch - triedach. Na komplexnejšie zabezpečenie uplatňovania učiva je možné využívať ďalšie vzdelávacie a organizačné činnosti školy :

- vhodné témy z obsahu niektorých vyučovacích predmetov – medzipredmetové vzťahy,
- úlohy objektovej ochrany školy,
- rešpektovanie vnútorného poriadku školy,
- požiarne a poplachové smernice,
- zabezpečenie úrazovej zábrany a predlekárskej prvej pomoci,
- cvičenia v prírode v rámci TV,
- príprava učiteľov na proces v DH a ÚC.

Špeciálne školy si upravujú množstvá a náročnosť tém, organizačné formy a postupy v učive OČP podľa schopností žiakov a priestorových podmienok.

3. Obsah tematických celkov v jednotlivých ročníkoch

3.1. Prvý stupeň základnej školy

3.1.1. Obsahové zameranie v prvom ročníku

- a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana
- naša obec – všeobecná charakteristika,
  - evakuácia školy v prípade ohrozenia – postup opustenia školy, miesto zhromaždenia, presun do bezpečného priestoru,
  - signály civilnej ochrany a činnosť žiakov po ich vyhlásení,
  - horľaviny a ich následky.
- b) Zdravotná príprava
- vybavenie domácej lekárničky a jej využitie pri poskytnutí prvej pomoci. Nebezpečie svojvoľného použitia liekov,
  - ošetrovanie odrenín prstov, ruky, nohy, hlavy,
  - privolanie pomoci k zranenému,
  - význam symbolu „červený kríž“.
- c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana
- orientácia v mieste školy a jej okolí,
  - určenie svetových strán podľa slnka,
  - významné budovy a ich účel – zdravotné stredisko, lekáreň, pošta, telefón, predajne, železničná a autobusová stanica, miestny úrad,
  - historické objekty našej obce – pamätné domy, zrúcaniny, pamätníky, múzeá, galérie,
  - poznávanie zelene v okolí obce,
  - správanie sa k osamelým zvieratám.
- d) Dopravná výchova
- chodníky, cestné komunikácie, železničná trať, letisko, prístav,
  - verejné dopravné prostriedky – autobus, trolejbus, električka, vlak, lietadlo, loď,
  - pravidlá správania sa na komunikáciách a činnosť na svetelných znameniach,
- e) Výchova k bezpečnému správaniu
- bezpečný pohyb v priestoroch školy,
  - disciplína, poriadok a ohľaduplnosť pri praktických činnostiach.

3.1.2. Obsahové zameranie v druhom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- možnosti vzniku mimoriadnych udalostí v prírode a na objektoch,
- zoznámenie sa s detskou ochrannou maskou (DM-1, CM3-3/h), určenie veľkosti,
- druhy signálov civilnej ochrany a činnosť žiakov na vyhlásenie varovného signálu „Všeobecné ohrozenie,“
- evakuácia školy v prípade ohrozenia požiarom,
- protipožiarna stanovište, kde sa nachádza zbor požiarna ochrany a spôsob jeho privolania,
- nebezpečenstvá pri zaobchádzaní s elektrickým a plynovým zariadením,
- zápalky, zapalovače a horľaviny.

b) Zdravotná príprava

- kedy a kadiaľ do zdravotného strediska,
- správanie sa v čakárni, u lekára a pri školských lekárskech prehliadkach,
- pomoc lekárov chorým a zraneným,
- ochrana pred chorobami, účelné obliekanie,
- ochrana a prvá pomoc pri zistení kliešť'a, uštipnutí zmijou, osou a včelou.

c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana

- význam vody v prírode, pitie povrchovej vody,
- jedovaté rastliny, jedovaté huby,
- zásady správneho a bezpečného správania sa v prírode,
- zvieratá vo voľnej prírode, nebezpečenstvo besnoty,
- značenie turistických chodníkov.

d) Dopravná výchova

- organizovaný pochod s dodržiavaním pravidiel cestnej premávky,
- pravidlá správania sa vo verejných dopravných prostriedkoch.

e) Výchova k bezpečnému správaniu

- hlavné riziká pri jednotlivých pracovných činnostiach v škole a v domácnosti,
- bezpečnostné farby a značenia – základné rozlíšenie.

3.1.3. Obsahové zameranie v tretom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- evakuácia žiakov pri ohrození školy a jej okolia – prírodné katastrofy, živelné pohromy a výhražné správy,
- varovné signály CO a činnosť žiakov pri ich vyhlásení,
- druhy mimoriadnych udalostí a spôsob ich vyhlasovania,
- poloha školy, ulice, oboznámenie sa so zdrojmi ohrozenia,

b) Zdravotná príprava

- všeobecné zásady ochrany zdravia aplikované na časti ľudského tela a časti tváre, starostlivosť o chrup,
- hygiena tela, bielizne, šiat,
- správna životospráva – jedlo, spánok, oddych, učenie,
- ošetrovanie a obväzovanie prstov ruky, lakt'a, oka, hlavy.

c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana

- okolie našej obce, stanovište našej školy,
- orientácia podľa poludňajšieho tieňa,
- približné určovanie významných budov a iných dominánt v okolí podľa svetových strán,
- tvary zemského povrchu – rovina, pahorkatina, vysočina, kopec, hora, úbočie, svah, úpätie,
- chránené územie, objekty a prírodné útvary v obci a jej okolí.

d) Dopravná výchova

- doprava v obci,
- bezpečnosť v cestnej premávke – vybrané dopravné značky,

e) Výchova k bezpečnému správaniu

- oboznámenie sa s niektorými povolaniami z pohľadu bezpečnosti pri práci, osobné ochranné pracovné prostriedky a ich používanie,
- poznávanie častí pracovných nástrojov a pracovných pomôcok z hľadiska možného nebezpečia pri nesprávnom zaobchádzaní,
- opatrenia na znižovanie rizík ohrozenia v priestoroch školy.

3.1.4. Obsahové zameranie vo štvrtom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- nebezpečné látky v okolí školy (amoniak, chlór a pod.), zásady ochrany, prvá pomoc pri zasiahnutí organizmu,
- použitie detskej ochrannej masky, nasadzovanie spolužiakovi (DM-1, CM3-3/h),
- význam a použitie improvizovaných prostriedkov individuálnej ochrany – protichemickej a protiradiačnej,
- ukážka detského ochranného vaku (DV-75) a detskej kazajky (DK-88),
- činnosť pri varovných signáloch CO,
- zásady vykonania čiastočnej hygienickej očisty.

b) Zdravotná príprava

- starostlivosť o vitálne ústroje ľudského organizmu,
- zdravie a choroby, nakažlivé choroby a ochrana pred nimi,
- obväzovanie nohy, kolena, lýtka, stehna,
- jednoduché obväzovanie ovínadlami a šatkami pri povrchovom poranení rúk, nôh, prstov.

c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana

- určovanie hraníc SR a susediacich štátov na mape,
- určovanie nadmorských výšok na mape okolia,
- jednoduchý odhad krátkych vzdialeností,
- jednoduchý náčrt pochodu, kresba okolia stanovišťa – panoráma,
- čítanie z mapy- podľa farieb a topografických značiek,
- určovanie svetových strán na mape a podľa mapy,
- starostlivosť o lesné zvieratá a vtáctvo.
- význam čistého ovzdušia pre človeka a prírodu,
- zásady uhasenia ohniska.

d) Dopravná výchova

- využitie detských dopravných ihrísk resp. sledovať dopravné situácie z bezpečného stanovišťa v rámci pochodu – presunu.

e) Výchova k bezpečnému správaniu

- bezpečný pohyb v okolí školy – vyvýšené plošiny, vnútorné a vonkajšie komunikácie,
- zásady bezpečného správania sa doma – byt, garáž, záhrada, pivnica, povala. Ochrana súkromného majetku.

3.2. Druhý stupeň základnej školy

V tejto časti je uvedený obsah učiva pre teoreticko – praktickú prípravu a účelové cvičenia v jednotlivých ročníkoch druhého stupňa základných škôl. Postup vyučovania zvolia vyučujúci podľa možností školy a vyspelosti žiakov s využitím metodických odporúčaní metodických oddelení. Osobitnú pozornosť treba venovať výstupným vedomostiam a zručnostiam žiakov deviateho ročníka.

3.2.1. Obsahové zameranie v piatom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- varovné signály CO – činnosť na varovný signál „ Všeobecné ohrozenie“, „Ohrozenie vodou“, „Koniec ohrozenia“,
- ochranná poloha ochranných prostriedkov (DM-1, CM3-/3h),
- ukážka prechodu priestoru kontaminovaného nebezpečnými látkami,
- kolektívna ochrana, evakuácia –vyhlasovanie evakuácie, evakuačné zariadenia, spôsoby vykonávania evakuácie, evakuačná batožina,
- kolektívna ochrana – ukrytie a ochrana v budovách pri mimoriadnej udalosti.

b) Zdravotná príprava

- imobilizácia horných a dolných končatín pomocou štandardných dláh,
- znehybnenie poranených končatín improvizovanými prostriedkami
- uloženie postihnuteho do stabilizovanej polohy – privolanie lekára,
- ošetrenie a znehybnenie zlomenín dolných končatín
- spôsoby odsunu poraneného – podľa druhu a závažnosti poranenia.

c) Pohyb pobyt v prírode a jej ochrana

- zásady orientácie v prírode podľa prírodných úkazov, kompasu, buzoly, mapy,
- odhad vzdialeností do 300 m a výšky 10 m,
- pochod na neznáme miesto s riešením úloh na určovanie vlastného stanovišťa podľa mapy,
- reakcia rastlín na teplotu ovzdušia, využitie rozdielu denných a nočných teplôt,
- ničenie porastov ohňom, chemikáliami,
- správne zakladanie ohňa,
- poznávanie drevín v lese a v okolí školy,
- poznávanie lesných plodov, chránených a liečivých rastlín,
- konzumácia lesných plodov a liečivých rastlín.

d) Dopravná výchova

e)

- cyklistické zručnosti, osvetlenie a technický stav bicykla,
- vybrané dopravné značky

e) **Výchova k bezpečnému správaniu**

- pravidlá správania sa na jednotlivých pracoviskách školy – trieda, odborná učebňa, dielne, kabinet, telocvičňa, chodby, schodištia, sklad športového náradia, športové objekty,
- bezpečné manipulovanie s učebnými pomôckami, materiálom, náradím, náčiním.

3.2.2 **Obsahové zameranie v šiestom ročníku**

a) **Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana**

- charakteristika nebezpečných látok ohrozujúcich školu a jej okolie,
- vyhlásenie varovných signálov CO – činnosť v domácnostiach, činnosť žiaka a triedy po ich vyhlásení,
- lokalizácia a likvidácia požiaru ručnými hasiacimi prostriedkami,
- vyrozumenie a privolanie požiarnikov – údaje,
- dekontaminácia – hygienická očista a čiastočná špeciálna očista materiálu,
- evakuácia z ohrozeného priestoru,
- pravidlá správania sa obyvateľstva pri ohrození a pri vzniku mimoriadnej udalosti.

b) **Zdravotná príprava**

- zložitejšie obväzovanie obväzmi horných a dolných končatín, trupu a brucha – obväzová technika,
- prakové obväzy brady nosa,
- šatkové obväzy hlava, ruky, nohy,
- náplast'ové obväzovanie poranení na horných a dolných končatinách,
- ošetrovanie poranených kĺbov a kostí horných a dolných končatín- vyvrtnutie, vyklbenie, zlomeniny.

c) **Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana**

- mierky máp a náčrtov, meranie vzdialeností na mape a v teréne,
- pomer výšky a šírky s nárastom vzdialenosti,
- zhotovenie jednoduchej pomôcky na odhad výšky a šírky,
- zemepisný azimut,
- určenie vlastného stanovišťa podľa mapy,
- určenie svetových strán podľa nůdzových orientačných prostriedkov,
- prenášanie azimutu z mapy do terénu a z terénu do mapy,
- využitie prúdenia vzduchu,
- význam prirodzených krovísk a húštin v prírode,
- preventívna ochrana pred bleskom,

d) Dopravná výchova

- povrch a povaha komunikácií, vodorovné značenie,
- kondícia vodiča pri riadení dopravného prostriedku – únava, spánok, alkohol, lieky, drogy,

e) Výchova k bezpečnému správaniu

- predchádzanie úrazom spôsobených elektrickým prúdom – poškodené elektrické zariadenia, spadnuté vedenie,
- škodlivé faktory pracovného prostredia – požiadavky na svetlo, teplo, vetranie,
- ochranné časti strojov a zariadení v domácnosti a pri pracovnej činnosti podľa druhu povolania.

3.2.3. Obsahové zameranie v siedmom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- činnosť na varovné signály CO,
- ukladanie a skladovanie ochrannej masky (DM-1, CM-3-3/h),
- kolektívna ochrana, evakuácia obyvateľstva, obsah evakuačnej batožiny,
- ochranné stavby, pravidlá správania sa v úkrytoch, činnosť po opustení úkrytov,
- dezinfekcia, dezinfekcia, deratizácia, dekontaminácia,
- postup pri vzniku požiaru v osobnom automobile,
- zbrane hromadného ničenia, ničivé účinky, škodlivé pôsobenie na organizmus, ochrana pred nimi,
- ochrana potravín a vody pred škodlivinami a zamorením.

b) Zdravotná príprava

- poskytnutie prvej pomoci s pomocou lekárničky v osobnom automobile,
- prvá pomoc pri otrave plynom, chemikáliami,
- prvá pomoc pri šoku, protišokové opatrenia,
- vytiahnutie poraneného z rokliny
- znehybnenie pri poranení panvy, krčnej chrbtice, hrudníka,
- ošetrovanie a znehybnenie otvorenej zlomeniny,
- umelé dýchanie z pľúc do pľúc (ústami, nosom), masáž srdca,
- zastavenie tepnového, žilového a vlásočnicového krvácania.

c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana

- príprava pohodu, zhotovenie harmonogramu a náčrtu pochodu,
- výber a úprava plochy pre stanovanie, stavanie turistického stanu,
- meranie rýchlosti, šírky a hĺbky vodného toku,
- prekonávanie vodnej prekážky,
- správanie sa pri prietrži mračien a privaloch vody,
- Európska charta o vode a pôde,
- značenie mostov a prechodov cez vodné toky.

d) Dopravná výchova

- správanie sa chodcov a cyklistov ako účastníkov cestnej premávky pri signáloch vozidiel požiarnej ochrany, zdravotníckej pomoci, polície a pod.,
- vybrané dopravné značky a značenia.

e) Výchova k bezpečnému správaniu

- osobné ochranné prostriedky pri práci,
- bezpečná manipulácia s elektrickými a plynovými spotrebičmi v domácnosti.

3.2.4. Obsahové zameranie v ôsmom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- jadrové zbrane a ich ničivé účinky,
- ochrana pre svetelným žiarením,
- ochrana pred tlakovou vlnou (tlakovým nárazom),
- ochrana pred prenikavou radiáciou a rádioaktívnou kontamináciou,
- hygienická očista a čiastočná špeciálna očista materiálu,
- lokalizácia a likvidácia požiaru s jedovatými splodinami horenia,
- nebezpečné látky v okolí školy – zásady ochrany pri ich úniku, evakuácia z ohrozeného územia,
- kolektívna ochrana – druhy úkrytov, pravidlá správania sa v úkrytoch,
- odstraňovanie nebezpečných látok z povrchu terénu, budov a materiálu.

b) Zdravotná príprava

- hromadné nešťastia, triedenie nemocných a ranených,
- postup pri poskytovaní prvej pomoci v mieste hromadného nešťastia,
- praktické riešenie prvej pomoci topiacej sa osobe,
- technická a zdravotná pomoc pri poranení elektrickým prúdom,
- prvá pomoc pri popáleninách,
- poskytnutie zdravotníckej pomoci pri strate vedomia,
- poskytnutie prvej pomoci pri úpaloch,
- sterilizácia prostriedkov,
- nebezpečenstvo pohlavných chorôb, zásady prevencie,
- alkoholizmus, drogy, toxikománia – škodlivé účinky, prevencia.

c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana

- pochod podľa pripravených azimutov, tabuľka pochodu,
- vybavenie zdravotníckym materiálom pri individuálnej turistike(pešo, bicyklom),
- značkovanie turistických ciest a chodníkov,
- príprava jednoduchej teplej stravy s použitím ohňa, zásady bezpečnosti,
- odstraňovanie devastačných následkov spôsobených ľuďmi v prírode,
- chránené krajinné oblasti, štátne rezervácie a pobyt v nich.

d) Dopravná výchova

- doklady vodičov, druhy vodičských oprávnení, poistenie automobilov a motocyklov,
- správanie sa pri dopravnej nehode bez zdravotných následkov,
- zásady poskytovania prvej pomoci pri dopravnej nehode.

d) Výchova k bezpečnému správaniu

- starostlivosť zamestnávateľov a súkromných podnikateľov o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci,
- zodpovednosť zamestnancov za bezpečnosť na pracovisku, poučenie pred nástupom do práce.

3.2.5. Obsahové zameranie v deviatom ročníku

a) Riešenie mimoriadnych situácií – civilná ochrana

- úlohy CO vyplývajúce zo Ženevských dohôrov a dodatkových protokolov,
- civilná ochrana v Slovenskej republike, jej miesto úlohy a poslanie,
- analýza územia obce, mesta, okresu,
- organizovanie jednotiek civilnej ochrany – štáby a odborné jednotky,
- varovné signály CO – činnosť po ich vyhlásení,
- činnosť pri záchrane ľudí zo závalov a poškodených krytov,
- jódová profilaxia (v okolí AE).

b) Zdravotná príprava

- preverenie vedomostí a prehĺbenie návykov a zručností z poskytovania prvej pomoci pri rôznych poraneniach, zlomeninách, obväzovanie, znehybňovanie častí tela ,
- darcovstvo krvi a transplantácie orgánov ľudského tela,
- správanie sa pri náleze zraneného mimo obývaného priestoru
- prevencia proti kliešťovej encefalitíde.

c) Pohyb a pobyt v prírode a jej ochrana

- ochrana chránených druhov rastlín, vtáctva a zvierat v SR a regióne,
- ochrana životného prostredia v SR – štátna správa, záujmové organizácie,
- povinnosti občanov, majiteľov rôznych prevádzok a zariadení pri ochrane životného prostredia,
- zásady používania chemických postrekov pri pestovaní rastlín a v domácnostiach.

d) Dopravná výchova

- technická spôsobilosť motocyklov a osobných automobilov – spaľovanie, riadenie, brzdy, osvetlenie.

e) Výchova k bezpečnému správaniu

- základné právne normy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci – všeobecné informácie,
- škodlivé faktory pracovného prostredia – fyzikálne, chemické, biologické,
- prevencia proti úrazom a vzniku chorôb z povolania.

4. Proces

Učivo „Ochrana človeka a prírody“ má niekoľko špecifik a odlišností od ostatných vyučovacích predmetov v základnej škole. Základným znakom učiva OČP je, že hoci nemá vyučovací predmet, je učivo pre žiakov prvej a druhej zdravotnej skupiny povinné a výsledky sa neklasifikujú. Poslanie učiva je zamerané prípravou žiakov v koedukovanej forme na správne činnosti a konania v prípade vzniku nebezpečnej mimoriadnej situácie. Žiaci si v priebehu výchovného a vzdelávacieho procesu osvojujú potrebné vedomosti, zručnosti, návyky a schopnosti.

Zvláštnosťou učiva OČP je viac tematický obsah navzájom nie podobný. Pre osvojovanie vedomostí a zručností sa využívajú najmä účelové cvičenia a didaktické hry, prípadne niektoré vhodné poznatky z iných oblastí vzdelávania. Používané metódy rešpektujú bežné didaktické postupy, žiada sa však uplatňovať menej verbálne a viac názorné metódy, cvičenia a kontroly. Dôležitú funkciu plnia aktivizujúce a motivačné hodnotenia, samostatné alebo skupinové činnosti. Žiaci majú v priebehu osvojovania učiva získať poznatky o potrebnosti a nezastupiteľnosti učiva pri vzniku a priebehu mimoriadnej situácie. Doporučujeme spracovať a skoordinať učivo vybraných vyučovacích predmetov k jeho využitiu v medzipredmetových vzťahoch v prospech učiva OČP. Prvky učiva sú zapracované do učebných osnov povinných predmetov (prvouka, telesná výchova, vlastiveda, prírodoveda, pracovné vyučovanie, prírodopis, zemepis, fyzika, chémia) a sú ich neoddeliteľnou súčasťou.

Rozdielnosť v procese vyučovania učiva OČP je, že sa realizuje prevažne mimo učebni so špecifickým materiálom a učebnými pomôckami. Dávame na zváženie zaradenie niektorých tém do DH a ÚC vzhľadom na :

- priestorové podmienky školy,
- blízkosť vhodného terénu,
- dostupnosť materiálu a pomôcok na precvičovanie,
- náročnosť, alebo neprimeranosť požiadaviek a úloh na žiakov vzhľadom na pohlavie a vek,
- odbornú pripravenosť pedagogických pracovníkov.

Na procese realizácie učiva sa okrem tém vo vybraných povinných predmetoch, didaktických hier a účelových cvičení podieľajú aj :

- školský režim (disciplinovanosť a kolektivismus),
- civilná ochrana a objektová ochrana,
- záujmová činnosť (príprava mladých zdravotníkov, požiarnikov, záchranárov CO, športových strelcov a pod.),

- spolupráca so špecifickými organizáciami a združeniami ako Armáda SR, Slovenský skauting, Sokol, Orol, SČK, Slovenský zväz ochrancov prírody, Združenie technických a športových činností SR, Inšpektorát bezpečnosti práce a pod.

Pretože učivo sa nerealizuje samostatným predmetom, je potrebné, aby riaditeľ školy zabezpečením a usmernením učiva na podmienky školy poveril svojho zástupcu alebo vybraného učiteľa (vhodný je učiteľ s aprobáciou branná výchova). Osobitnú pozornosť je treba venovať príprave a rozširovaniu materiálového zabezpečenia výučby, ktoré vzhľadom na prevažujúci praktický charakter výučby bezprostredne ovplyvňuje kvalitu plnenia cieľov.

Poverení organizátori zodpovedajú za účelné skĺbenie organizačnej a metodickej stránky tejto náročnej formy vyučovania. Odporúča sa vypracovať námetovú situáciu a túto spojiť so súťažením tried po ročníkoch. Vzhľadom na priestorové a materiálne ťažkosti je vhodné v jeden deň organizovať hry alebo cvičenie maximálne s tromi triedami.

Osobitnú pozornosť je potrebné venovať získaniu požadovaných „výstupných“ vedomostí, zručností a návykov žiakov deviateho ročníka. Preto je účelné organizovať cvičenia s týmito triedami osobitne s čo najväčším počtom starostlivo pripravených a materiálovo zabezpečených stanovíšť.

V rozsahu učiva pre 9. ročník základnej školy treba zvýrazniť skutočnosť, že časť žiakov sa zapojí do rôznych výrobných a nevýrobných činností bez ďalšieho vzdelávania. Preto ich vedomosti zručnosti a návyky z ochrany človeka a prírody treba posudzovať aj z toho hľadiska a osobitnú pozornosť treba venovať k výchove k bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci.

Bezpečnostné opatrenia pri účelovom cvičení na školách

1. Za organizáciu ochrany a bezpečnosti pri uskutočňovaní účelového cvičenia zodpovedá vedúci účelového cvičenia, ktorý je povinný :

- organizovať označenie priestoru ÚC a poriadkovú službu v nebezpečných miestach, označenie a ohraničenie nebezpečných priechodov a miest,
- označiť miesta imitácie a zaistiť bezpečnosť pri označení jednotlivých situácií,
- udržiavať poriadok pri činnosti cvičiacich značkárov,
- spracovať pokyny pre bezpečnostné opatrenia pri cvičení v závislosti od miestnych podmienok, aby sa nimi oboznámili všetci účastníci účelového cvičenia,
- kontrolovať osobne a prostredníctvom svojich zástupcov a pomocníkov dodržiavanie bezpečnostných opatrení počas účelového cvičenia.

2. Za dodržiavanie bezpečnostných opatrení počas účelového cvičenia sú zodpovední vedúci na jednotlivých pracoviskách, ktorí sú povinní :

- oboznámiť žiakov so stanovenými bezpečnostnými opatreniami,
- oboznámiť cvičiacich s nebezpečnými miestami a označiť ich,
- kontrolovať dodržiavanie bezpečnostných opatrení, najmä počas imitácie a praktickej činnosti.

3. Počas účelového cvičenia je zakázané :

- prevážať imitačné prostriedky spoločne s osobami,
- používať nesprávnu či poškodenú techniku a dopravné prostriedky,
- pohybovať sa a zdržiavať sa v miestach presunov a činnosti techniky,
- používať rádiové stanice bližšie ako 100 m od vedenia vysokého napätia, pracovať s nimi bez uzemnenia,
- používať nesprávne a poškodené imitačné prostriedky, používať ich improvizáciu,
- rozmiestňovať značkárov v miestach nebezpečnej imitácie,
- používať zápalné a dymové prostriedky bližšie ako 50 m od osôb a ľahko zápalných látok (materiálov). Dymové prostriedky nepoužívať menej ako 200 m od obydli a komunikácií,
- uskutočňovať cvičné výbuchy v obytných miestach a na vodných plochách,
- zbierať nepoužité – nevybuchnuté imitačné prostriedky a demontovať ich,
- vykonávať činnosť v zadymených priestoroch bez ochranných pomôcok a zaistenia inou osobou,
- dotýkať sa vodičov elektrickej energie a vodivých kovových predmetov bez preverenia ich odpojenia od elektrickej energie,
- pohybovať sa v nebezpečných miestach,
- vykonávať zemné práce bez súhlasu príslušných územných správnych orgánov,
- rozkladať oheň v lesných porastoch a na miestach s možnosťou vzniku požiaru,
- piť vodu z nepreverených vodných zdrojov.

4. Na zaistenie bezpečnosti sa musia dodržiavať tieto špecifické opatrenia

- dodržiavať stanovené bezpečnostné opatrenia pre činnosť v príslušnom objekte (mieste),
- pri činnosti v rámci účelového cvičenia zabezpečiť jednotlivé miesta proti poškodeniu,
- zabrániť prípadnému narušeniu inžinierskych sietí a technologických zariadení výrobného procesu,
- uskutočniť prieskum predpokladaných miest účelového cvičenia,
- priestory činnosti označiť stanovenými značkami (tabuľkami),
- nedovoliť prekročenie noriem pobytu a práce v ochranných maskách a iných ochranných prostriedkoch.

Pri činnosti v lesných priestoroch :

- Uskutočniť prieskum a označiť nebezpečné a nepriechodné miesta,
- Zaistiť dodržiavanie všetkých protipožiarnych opatrení,
- Zabezpečiť zdravotnícke opatrenia pri možnom úraze, proti uštipnutiu hadom, otravám a pod.

Spracovali : Mgr. Ján Slezák, ŠPÚ, Bratislava – učivo OČP pre 1. stupeň
PaedDr. Pavel Dušička, Gymnázium Vazovova, Bratislava – učivo OČP pre 2. stupeň